

A DIPLOMA

Tréfa három képben. — Irta: *Majthényi György*

ELSŐ KÉP

(Istenhátamögötti tót falu. Parasztház tornáca. Az asztal mellett Podvinecz erdősgazda kis kupacokba számolja a favágók bérét, majd a rovásos vesszővel összehasonlítja.)

PODVINECZ: Ez a Blagosé, ez a Pongyeloké, ez a Vrabcé, ez a Furgyiké, ez meg a Klinecz Szamoé...

(Ajtónyikorgás. A tornác végén belép Radosan rekvizitor. Fiatal ember. Öltözete pantallós nadrág, ing a nadrág fölött, a lábon bocskor.)

RADOSAN: Adjon Isten!

PODVINECZ: Panboh daj! *(Tovább számol.)* No, szaglászni jöttél? Nincs szénám, se krumplim, tudhatod. Kendert meg nem termelek.

RADOSAN: Mit teccik csinálni, pán Podvinecz?

PODVINECZ: Nemsokára jönnek a favágók, kiguberálok nekik a bérüket.

RADOSAN: Mindig csak számol, számol.

PODVINECZ: Szombat van.

RADOSAN: És sose téveszti el?

PODVINECZ: Nem én!

RADOSAN: Merhogy nem teccik se írni, se olvasni tudni.

PODVINECZ: Te se tudsz, mégis rekvizitor lettél, és ki tudod szaglászni, ha valamelyik parasztnak tíz mázsa krumplival, vagy egy szekérnyi szénával többje van, mi?

RADOSAN: Hát — hivatalom, nem igaz?

PODVINECZ: Micsoda hivatal az is! Az a régi világban nem vót! Csak a cselákok eszelték ki, hogy minden faluban spicli jelentse nekik: mit lehet elrekvirálni.

RADOSAN *(méltatlankodva)*: Még hogy spicli!

PODVINECZ: Talán bizony nem?

RADOSAN: És hogy rekvirálni! Megveszik, megfizetnek érte. Egy szál szalmát nem visznek el ingyen!

PODVINECZ: Most már! De azelőtt? Eh, jobb, ha nem beszélek, nem akarok Illavára kerülni... És most mondd meg, miért jöttél?

RADOSAN *(áll, a kalapját forgatja)*: Hát... Hát... az Anca miatt, kérem.

PODVINECZ: Micsoda? Mit csinált az én lányom? Talán bizony föl akarod jelenteni? Vagy *(tréfával)* rekviráltatni, mi?

RADOSAN (*zavartan nevet*): Kérem, amikor úgy fáj a szívem, pán Podvinecz.

PODVINECZ: Bizony ahhoz én nem értek, a doktor meg a városban lakik.

RADOSAN (*sóhajt*): Nem doktor, kell is nekem doktor... az Ancsa kell nekem.

PODVINECZ: Micsoda? Az Ancsa? Az enyém Ancsa? Azért veszködsz?... Hogy jutott ez az eszedbe?

RADOSAN: Feleségül akarom venni.

PODVINECZ: És csak így? Se kérőket nem küldtél, se aludni nem jártál a lányhoz, csak beálltasz és feleségül akarod venni? Miféle módi ez?

RADOSAN: Nóbel helyeken így szokás.

PODVINECZ: Ki mondta azt neked?

RADOSAN: Mult hónapban, mikor itt volt a bizottság, kérdeztem tőlük.

PODVINECZ: Ja, a cselákokat! Hát lehet, hogy a cselákoknál ez a szokás, de nálunk marad minden a régiben, ahogy ősapáink is csinálták.

RADOSAN: Igen? Járhatok hát az Ancsához?

PODVINECZ: Várj csak. Ha már új módi van divatban, akkor én is mondom neked valamit. Én a lányomat csak olyan emberhez adom, akinek diplomája van. Megértetted? Nézd a cselákjaidat, azok közt minden második ember diplomás. Ereggy, szerezz te is magadnak.

RADOSAN: Pán Podvinecz, tessék csak mégegyszer mondani: mit szerezzek?

PODVINECZ: Diplomát! (*Számolni kezd.*)

RADOSAN (*az égnek fordítja fejét. Bánatos sóhajjal*): Ó, bozse moj! Még hogy diplomát! Mi a csuda lehet az?

MÁSODIK KÉP.

(*Faluszél. Kocsma. Kihallik a nagybögő brummogása és a pikula sikítása. Időnként egy hang is éneklí a «Sárga uborkának zöld a levele» néhány taktusát. Az úton, az erdő felől, három favágó jön. Hallják a kocsmai zajt s megállnak.*)

PONGYELOK: Pocsujes, Miso? Hallod?

BLAGOS (*bólint*): Mulat.

PONGYELOK (*helyesbít*): Megint mulat.

BLAGOS: Harmadik szombatja.

VRABEC: Ki mulat?

PONGYELOK: Hát nem tudod, te fafejű?

VRABEC (*fejét rázza*): Nem én.

BLAGOS: Van neki, a nyavalyásnak. Aki a cselákoknak szolgál, annak van.

PONGYELOK: Van. Bánata van, azért mulat.

VRABEC: Az Isten áldjon meg benneteket, hát kiről van szó?

PONGYELOK: Hát kiről? A pán rekvizitorról.

BLAGOS: Radosanról. Tudja azt mindenki, csak te vagy olyan fafejű, hogy nem tudsz semmit.

VRABEC: És bánata van? Nem rendes dolog ez!

PONGYELOK: Már mér ne vóna ez rendes dolog? Én is ittam, amikor a pán majszter Zajac nem akarta nekem adni feleségül a Hozan-kát. Azt mondta: Parasztnak? Napszámosnak? Sipirc! Csak iparoshoz adom a lányom!

VRABEC (*bólint*): Az rendben van. Te csak ittál, de ez húzatja!

BLAGOS: Húzatja, húzatja, — hát nagyon nagy bánatja van.

PONGYELOK: Halljátok? Már énekel is.

RADOSAN (*a kocsmában*):

Ha nincs néki, ále bugye máty,
Jó az Isten, bugye pomáháty.

VRABEC: Ha jól hallom, magyar nótát kornyikál.

BLAGOS: Ez magyar is, tót is, de azért nem hiszem, hogy tet-szenék a cselákoknak.

PONGYELOK: Az az ő dolga, nem a mienk.

VRABEC: És nem tudjátok, miféle bánatja van neki?

PONGYELOK: Hát az Ancsa.

VRABEC: Miféle Ancsa?

BLAGOS: A gazdánké.

VRABEC (*bekapja az ujját a szájába*): Hű! A Podvinecz Ancsát akarja megkapni? És tán neki is aszondták: sipirc?!... Kire vár Podvinecz? A főispányra?

PONGYELOK: Főispány, nem főispány, aszondja, hogy csak olyanhoz adja az Ancsát, akinek diplomája van.

VRABEC: Mondd még egyszer a végít (*kezét a füléhez teszi*).

PONGYELOK: Akinek diplomája van!

VRABEC: Aha! És Radosannak nincs diplomája, mi?

BLAGOS: Hisz azért mulat egyre. Tudja azt az egész falu. No, menjünk, emberek.

VRABEC: Menjetek csak, barátocskaim, majd utólérlek valahol. (*Pongyelok és Blagos el. Vrabec egyedül marad és mind közelebb megy a kocsmához. Ott fülel, lesekszik az ajtó körül, majd betolja az ajtót és beint néhányszor, és hívja kifelé a mulató rekvizitort. De mivel a játék*

eredménytelen marad, nagynehezen rászánja magát és bekiált:) Pán rekvizitor! Pán rekvizitor! (Aztán elhúzódik az ajtó elöl és vár. Nemsokára nyílik az ajtó és kilép Radosan.)

RADOSAN: Ki az? Ki hív engem?

VRABEC: Pán rekvizitor, tessék csak idegyönni.

RADOSAN: Mit akarsz?

VRABEC: Segíteni akarok magán.

RADOSAN (*kicsit részeg*): Segíteni? Bolond vagy te... Rajtam ne segítsen senki. Én... majd... magam...

VRABEC: Azt hallottam, hogy nagy bánata van a pán rekvizitor-nak. Ne tessék búsulni...

RADOSAN: Fecsegsz, mint a verebek, te Vrabec. Ne tessék búsulni! Ostoba beszéd...

VRABEC: Szeretnék beszélni a pán rekvizitorral.

RADOSAN: Most nem lehet. Most mulatok. Menj a fenébe!

VRABEC: Tessék a mulatást egy picinkát abbahagyni. Nagyon fontos dologban kell beszélnem magával.

RADOSAN: Nincs fontos dolog! Menj a fenébe!

VRABEC: Nono! Vóna nekem valamim, amitől elmúlna a bánatja.

RADOSAN: Csak az Ancsa kell nekem, vagy a halál.

VRABEC: És a diploma? Mi? Az semmi?

RADOSAN: Mit beszélsz? Talán bosszantani akarsz? Jól vigyázz a nyelvedre!

VRABEC: Eszembe sincs! Hiszen segíteni akarok magán. Tudom, diplomára van szüksége...

RADOSAN: Már megint kezded?

VRABEC: Jól teszem, ha itt kezdem, mert azt akarom mondani, hogy van nekem egy diplomám...

RADOSAN: Mit beszélsz? Diplomád? Hát ki vagy te?

VRABEC: Ej, ej, tudja azt maga nagyon jól. Vrabec vagyok, a volt bábának az özvegye.

RADOSAN: Hát akkor hordd el magad és ne beszélj itt nekem mindenféle számárságot össze. Hogy vóna neked diplomád? Vagy már végkép berúgtam és rosszul értem? Na, menj, menj, te fafejű!

VRABEC: Na, ne tessék ízélni. Fafejű! Csak tessék arra gondolni, hogy a bába férje vótam, hát nem lehet nekem diplomám? Nahát! Az segítene magán, az a diploma. Direkt magának való. Nem érti? Hát az asszonyrul maradt rám! Minden bábának van diplomája, ma már ez így van. És én nem használhatom, mert már öreg vagyok, a gyerekeim se, mert azok még aprók. Hát amondó vónék, hogy magának jól fogna. Fain holmi, ajánlom, tessék megvenni, ha arról van szó,

hogy Ancsát csak akkor adják magának, ha diplomája lesz. Nézze, ezt nagyon könnyen megkaphatja, mert a falon tartom, üveg alatt. Az asszony nagyon vigyázott rá, megbecsülte, üveg alá tétette, berámáztatta. Ha pán rekvizitornak kell, csak lekasztom a falról és hozom.

RADOSAN (*a fejét fogja*): Jól hallok? Igaz ez? Ó, bozse moj!... Úgy gondolod, hogy én megkaphatnám azt a diplomát?

VRABEC: Persze, hogy úgy.

RADOSAN: Szóval, hogy eladnád? ... És ez nem tréfa?

VRABEC: Már hogy vóna! Én komolyan akarok segíteni a pán rekvizitoron és szívesen eladom. Mondom, nagyon fain dolog, nagy szerencsét csinálhatna vele.

RADOSAN (*átgondolta a helyzetet s attól tart, hogy nagyon drága lesz. Fölébe akar kerekedni Vrabcnek, kihúzza magát s parancsoló hangot használ*): Nahát, látni akarom, lódulj érte!

VRABEC: Értem, pán rekvizitor. Mindjárt hozom, ha meg teccik várni.

RADOSAN (*nagy jókedv fogja el. Kivágja maga mögött a kocsmajót, int a cigánynak és énekel*):

Sárga uborkának zöld a levele,
Ennek a kislánynak nincs szeretője.

VRABEC (*visszatér az ének után, a kezében ívnagyságú keret. Mutatja*): Na, itt vagyok már. Itt a diploma, teccik látni, hogy nem hazudtam.

RADOSAN (*kézbefogja, de Vrabc is fogja*): Hadd lássam, te fafejú, hisz nem eszem meg!

VRABEC: Persze, hogy nem. De vigyázni akarok rá, amíg az enyéim. Merthogy az asszony is vigyázott rá egész életén át.

RADOSAN: És mennyit akarsz érte? Különben gyere be, fizetek neked.

VRABEC: Ó, most nem kérek, most nem lehet kocsmázni, várnak a gyerekek.

RADOSAN: Miféle gyerekek?

VRABEC: Hát az enyéim. Vacsorát kell nekik főzni. Bizony, nehéz az élet.

RADOSAN: Csak egy kupicával.

VRABEC: Köszönöm, most nem iszom.

RADOSAN: Hát mit akarsz érte?

VRABEC: Hogy tudhatnám én azt, pán rekvizitor? Szép dolog, finom dolog, még a főorvos úr is látta a városban. Mi az? Nemcsak látta, de alá is írta bizony.

RADOSAN: Húsz korona.

VRABEC: De hiszen üveg alatt is van!

RADOSAN: Huszonkettő.

VRABEC: És keretben is van.

RADOSAN: Huszonöt.

VRABEC: A feleségem tiszta asszony vót . . . és maga megkapja ezért a gazdag Podvinecz egyetlen lányát.

RADOSAN: Huszonnyolc.

VRABEC: Az Ancsát, akit olyan nagyon szeret . . .

RADOSAN: Itt van harminc. De ha még egy szót szólsz, úgy a fejedhez vágom, hogy szétmegy az üveg is, a ráma is . . .

(Az üzlet lebonyolódik. Vrabcet átadja az oklevelet s átveszi a pénzt.)

RADOSAN (kissé bizonytalankodva): Nem csaptál be, te Vrabcet? Biztos, hogy ez diploma?

VRABEC: De Isten úgy segítsen! Mondom, hogy a feleségemé vót, és tessék megkérdezni akárkit a faluban, hogy ki vót a feleségem, mindenki azt fogja mondani, hogy a régi bába. No, most nincs is bába a faluban, ha szükség van rá, a szomszéd faluba mennek . . . Tessék elhinni: szent dolog ez, és én nagyon olcsón adtam el.

RADOSAN: És mi van ráírva? Nem tudod?

VRABEC (a szent együgyűség mozdulatával): Ugyan ki tudhatná azt?

HARMADIK KÉP.

(Ismét az első szín tornáca. Podvinecz pipára gyújt, amikor nyikorog a kiskapu és belép Radosan, hóna alatt a berámázott oklevéllel.)

PODVINECZ: Hát téged mi szél hord erre, adta részegese! Már éppen azon voltam, hogy elmegyek a kocsmába és jól megmosom a fejedet.

RADOSAN (boldogan jött s ez a fogadtatás meglepi): Az én fejemet?

PODVINECZ: Hát megtúrósodott az a kis eszed, hogy három hét óta a kocsmát lakod, egyre iszol s még hozzá húzatod is?

RADOSAN: Hát bizony, nagy bánatom vót nékem.

PODVINECZ: Bánat, nem bánat, de miből győződ ezt? Honnan szedted a pénzt, te szerencsétlen?

RADOSAN (felderül): A pénzt? No, az vót a legkisebb gond! Megmondtam a Polláknak, a kocsmárosnak, hogy amíg a bánatom tart, nem keresek nála kendert. Hát adott pálinkát. Azt hiszem, hét szekérrel dolgozott föl a pajtában a három hét alatt . . . No, majd behozom máskor. A cigányoknak meg megengedtem, hogy reggelénként halászhatnak és rákászhatnak engedély nélkül, a zsilip fölött.

Azóta mindennap halpaprikást esznek a nyavalyások, és nem bánnák, ha ítéletnapig tartana a bánatom.

PODVINECZ: De az egész falu szájára adtál engem meg a családomat ezzel a bánattal. Mindenki azt kérdi: Mit akar ez a Podvinecz? Tán azt várja, hogy a főispány vegye el a lányát? Ehhez mit szólsz, adta részegese?

RADOSAN: Azt, hogy vége a bánatomnak!

PODVINECZ: Hát mi történt? Tán sorsjegyen játszottál és nyertél, vagy még szebb lányt találtál, mint az én Ancsám?

RADOSAN: Nála szebbet? Tán Amerikában sincs olyan szép még egy!

PODVINECZ: Hát akkor?

RADOSAN: Megszereztem a diplomát!

PODVINECZ: Mi az ördög! Csak nem? Hogy mondtad: dip . . . diplomát? Hát honnan a csodából?

RADOSAN: Azzal egyet se törődjön, pán Podvinecz, elég az hozzá, hogy megvan és itt van. *(Előveszi, mutatja.)*

PODVINECZ: Mutasd. *(Nézi, forgatja.)* Hun ennek az eleje?

RADOSAN: Azt én se tudom . . . De nini, itt van az akasztója, hát ez lesz a felső része.

PODVINECZ: És biztos, hogy ez diploma? Hol van az ráírva?

RADOSAN *(behúzza a vállát)*: Azt már nem tudom, de hótt biztos, hogy diploma, még pedig nem is közönséges.

PODVINECZ: Miért?

RADOSAN: Mert ez a télen elhalálozott bábáé vót, a Vrabcnéé. Róla az urára maradt s attól vettem én.

PODVINECZ: Úgy?

RADOSAN: Valódi, hiteles diploma ez, a városból való és a főorvos úr is aláírta.

PODVINECZ: Nohát akkor csakugyan igen szép.

RADOSAN: És a Vrabcné tiszta asszony vót, rendes asszony. Meg is látszik ezen a jószágon, hogy milyen karban van, nem?

PODVINECZ: Kiszolgál ez még tégedet is, úgy nézem. De látod, milyenek is vagyunk mink, falusiak, nem is bántunk úgy Vrabcnével, amíg élt, mint diplomatával illik.

RADOSAN: De most már csak az a kérdés, hogy nekem adja-e Ancsát?

PODVINECZ: Hát ezek után hogyne adnám, édes fiam! Legyen a tied. *(Megöleli.)* Boldog és büszke vagyok, hogy diplomatás ember lesz az Ancsám férje . . . Csak aztán a falra is akasszátok ezt a diplomát, hogy mindenki láthassa. Dísz ez, büszkék lehettek rá.

RADOSAN: Úgy lesz, apám!